

**АЛФА БК
УНИВЕРЗИТЕТ**

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

**МЕТОДОЛОШКА УПУТСТВА
ЗА ПРИПРЕМУ, ПРИЈАВУ И ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
НА ИНСТИТУЦИЈАМА АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТА
(ЗА МЕНТОРЕ И СТУДЕНТЕ ДОКТОРСКИХ СТУДИЈА)**

**АЛФА БК
УНИВЕРЗИТЕТ**

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

ОБРАЗАЦ ПРИЈАВЕ

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

1. Предмет и циљ докторске дисертације

1. Одређивање предмета истраживања

На почетку одређивања предмета истраживања, неопходно је прецизно одредити (дефинисати) предмет истраживања. Њиме конкретно одређујемо шта истражујемо, те тако димензионирамо садржај истраживања. Предмет истраживања, најконкретније одређује сам наслов истраживачког пројекта (докторске дисертације).

Одређивање предмета истраживања обухвата два основна дела:

1. теоријско одређење предмета истраживања и
2. операционално одређење предмета истраживања.

1.1. Теоријско одређење предмета истраживања

Теоријским одређењем предмета истраживања вршимо разматрање и селекцију постојећег научног сазнања о предмету истраживања. Да би се правилно разумела постојећа научна сазнања о предмету истраживања, од истраживача се очекује висок ниво познавања научне области којој припада истраживана појава или процес.

У теоријском одређењу предмета истраживања врши се **дефинисање основних појмова истраживања. Ови појмови директно произилазе из наслова докторске дисертације** (зависно колико их је садржано у наслову дисертације).

1.2. Операционално одређење предмета истраживања

Овај део одређења предмета истраживања представља конкретизацију теоријског одређења предмета истраживања. Операционално одређење предмета истраживања састоји се од четири основна дела, и то:

1. **чиниоци садржаја предмета истраживања;**
2. **временско одређење предмета истраживања;**
3. **просторно одређење предмета и**
4. **дисциплинарно одређење предмета истраживања**

Део операционализације предмета истраживања у пријави докторске дисертације који се односи на **чиниоце садржаја предмета истраживања**, подразумева да се наведени **општи чиниоци** (у теоријском одређењу предмета истраживања), разложе на **посебне чиниоце**, а посебни разложе на **појединачне чиниоце**. Таква операционализација умногоме олакшава: а) постављање научних циљева истраживања, б) формулисање система хипотеза истраживања (општа, посебне и појединачне хипотезе), в) идентификовање конкретних, манифестних индикатора за сваку појединачну хипотезу истраживања на основу којих се доказују или оповргавају хипотезе истраживања и г) утврђивање начина истраживања (избор научних метода, техника, инструмената и поступака у истраживању).

Временско одређење предмета истраживања подразумева одређивање временског периода на које се истраживање односи. На пример, временски период може да буде: век, деценија, или година. Временско одређење не треба мешати са трајањем истраживања. На пример, временско одређење подразумева период од јануара 2002. до децембра 2005. године итд. Временско одређење предмета истраживања у докторским дисертацијама не би требало бити ни сувише дугачко, ни сувише кратко.

Просторно одређење предмета истраживања, подразумева одређивање простора којим ће

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

истраживање бити обухваћено. На пример, простор истраживања може да обухвата град, регион, државу или више држава.

Дисциплинарно одређење предмета истраживања подразумева одређење приступа проблему с аспекта неке од наука или научних дисциплина. Одређење може да буде за једну науку или научну дисциплину (**интрадисциплинарно**) или за више научних дисциплина (**интердисциплинарно**) у оквиру којих ће се предмет истраживати. И у једном и у другом случају треба тачно навести научно поље, научну област, односно научну дисциплину(е) у оквиру уже(их) научне области којима припада предмет истраживања.

Овим је извршено одређење предмета истраживања и успостављен оквир у коме ће се кретати даља разрада докторске дисертације. То значи да смо операционалним одређењем предмета истраживања из мноштва могућих чинилаца издвојили оне најважније којима ће се истраживање конкретно бавити и тиме је истраживање појмовно, временски, просторно и дисциплинарно димензионирано.

Одређивање предмета истраживања указује колико је битно да студент докторских студија има што виши ниво научних сазнања о предмету који жели да истражује. Тај ниво научних сазнања посебно долази до изражаја код операционалног одређења предмета истраживања. Ако се нема адекватан ниво научног сазнања о проблематици која се жели истражити, онда се не може направити ни адекватна операционализација предмета истраживања. То значи да ће се лоше поставити циљеви истраживања, лоше формулисати хипотезе и начин истраживања, што нас води до закључка да ће и резултати истраживања бити лоши. Тако лоши резултати истраживања немају адекватан научни и друштвени допринос, чиме докторска дисертација губи смисао и значај и не представља оригинално и самостално научно дело кандидата. Да би се то избегло, пре него што се крене у истраживачки процес мора да се ради на достизању што вишег нивоа научног сазнања о проблематици која се жели истражити. Односно, мора се провести много времена у прикупљању адекватне грађе, а потом у проучавању грађе која се односи на проблем и предмет истраживања.

Циљеви истраживања се разврставају на:

- научне циљеве истраживања и
- друштвене циљеве истраживања

Научним и друштвеним циљевима истраживања дефинишу се задати нивои које треба остварити спровођењем истраживања, као и друштвена сврха самог истраживања.

Научни циљ истраживања изражава одређени ниво научног сазнања кога реализацијом истраживања треба остварити. Научни нивои, односно научни циљеви истраживања могу бити:

- научна дескрипција или описивање;
- научна класификација и типологизација;
- научно откриће;
- научно објашњење и
- научна прогноза.

Код одређивања научног циља (научних циљева) истраживања, треба прихватити као правило да се резултатима не сме остварити нижи ниво научног сазнања од оног који је утврђен циљем истраживања, али да су дозвољена одступања у правцу остварења вишег нивоа научног сазнања.

Друштвени циљ истраживања је онај за који резултати истраживања треба да буду употребљени. Резултати истраживања могу да буду вишеструки, што условљава да и друштвени циљеви, сходно

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

результатима, могу да буду вишеструки. По правилу друштвени циљ истраживања се огледа у примени научних сазнања у правцу сагледавања или предузимања одређених друштвених мера или акција. Те мере или акције треба конкретно навести.

2. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању

На бази претходних теоријских сазнања формулишу се хипотезе, или мисаоне претпоставке о односима између појава или међу чиниоцима појаве која је предмет истраживања.

Да би хипотезе биле теоријски и научно засноване оне не могу бити ни уже ни шире од предмета истраживања, већ морају бити примерене и симетричне операционалном одређењу предмета истраживања.

Хипотезе представљају основне мисаоне претпоставке о предмету истраживања које тек треба доказати, односно проверити резултатима истраживања. Хипотеза је став о непознатом (или недовољно познатом) заснован и изведен из постојећег научног сазнања.

У пракси се често сусреће ситуација да се хипотетички став о проблему истраживања и хипотеза изједначавају. То је грешка. Хипотетички став се односи на формулацију проблема истраживања. Хипотетички ставови су ставови за које се верује да су истинити, јер за ту истинитост постоје одређени докази.

Хипотезе као мисаоне претпоставке су нешто што треба доказати или оповргнути. Зато код постављања хипотеза треба изнети одређени став, а не описивати, или објашњавати нашироко и надугачко оно што се жели истражити. Став мора да буде исказан логички, прецизно и јасно. Истраживањем се доказује или оповргава став хипотезе.

Битна претпоставка за постављање хипотеза је довољно прецизно и јасно дефинисање предмета истраживања и његово операционално одређење. Ова претпоставка подразумева:

Прво, да хипотезе не треба да буду ни уже ни шире од предмета истраживања.

Друго, да хипотезе морају бити адекватне (одговарајуће) и симетричне операционалном одређивању предмета истраживања, што значи да треба да буду развијене на нивоу општости на којем је развијено операционално одређење предмета истраживања.

У докторској дисертацији неопходно је поставити хипотезе најмање на три нивоа општости и то на:

- генералну или општу хипотезу;
- посебне хипотезе и
- појединачне хипотезе

Генерална или општа хипотеза својом садржином непосредно се односи на теоријско одређење предмета истраживања. Она својим садржајем „покрива“ цео предмет истраживања и исказује се као став о теоријском одређењу предмета истраживања. То значи да се **генерална хипотеза** односи на основне појмове истраживања који су у теоријском делу истраживања објашњени.

Посебне хипотезе иду у правцу даље разраде генералне хипотезе. Посебне хипотезе се односе на посебне чинове или појмове који су наведени у операционалном одређењу предмета истраживања. Колико ће бити постављено посебних хипотеза зависи од броја посебних делова (структуралних чинилаца) који су наведени у операционалном одређењу предмета истраживања.

Појединачне хипотезе се односе на појединачне чиниоци или појмове који су наведени у операционалном одређењу предмета истраживања. **Појединачне хипотезе** представљају даљу

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

разраду и конкретизацију посебних хипотеза. Свака од појединачних хипотеза нужно обрађује по један чинилац из наведених појединачних делова у операционалном одређењу предмета истраживања.

Код постављања хипотеза увек мора да постоји узрочно-последична веза или однос између појмова истраживања. Када се као једна претпоставка користи „што се“, као равнотежа мора да буде „то се“, или ако се као претпоставка користи „ако су“ равнотежа мора да буде „онда су“, или код претпоставке „уколико су“ као равнотежа мора да буде „утолико су“ итд.

Код постављања хипотеза увек мора да постоји узрочно-последична веза или однос између појмова (чинилица) истраживања.

Нужни, саставни чиниоци сваке хипотезе су **варијабле или променљиве** које се изводе или преузимају из операционалног одређења предмета истраживања.

Независне варијабле су основ тумачења, објашњавања, или описивања зависних варијабли. Независне варијабле су оне варијабле које врше неки утицај, оне представљају узроке неке појаве, а **зависне варијабле** су оне на које се врши утицај, односно које представљају последице таквих утицаја. Зато од независне варијабле зависи оно што дефинишемо у зависној варијабли. Независне варијабле имају константан и сталан утицај, а зависне варијабле се мењају зависно од самог тог утицаја.

Варијабла се јавља као последица одређених узрока и као узрок одређених последица. Зато истраживач не може произвољно да поставља варијабле, већ мора да их изводи из операционалног одређења предмета, истраживања чиме започиње и извођење хипотеза.

Индикатори одражавају основну суштину на коју се став хипотезе односи. С обзиром на то да се индикаторима исказују неке особине, својства, стања, процеси итд., то значи да се појам „индикатор“ може изједначити са појмом „показатељ“. Зато се за индикаторе или показатеље најчешће каже да представљају спољашње испољавање унутрашњег стања одређене појаве или процеса које можемо опазити у стварности.

Дакле, индикатори могу бити разноврсни и многобројни. Они могу да буду чињенице материјалне природе, разне друштвене творевине, одређена понашања људи, итд.

3. Методе које ће се у истраживању применити

У овом делу нацрта научне замисли пројекта или пријаве докторске дисертације кокретно се наводе методолошко-теоријска полазишта, методе и технике (поступци и инструменти) и битна својства истраживања. Акцент овог дела пројекта истраживања је на тачном навођењу метода, техника и инструмента који ће бити коришћени у истраживању, тако да се унапред зна која метода ће у којим деловима истраживања бити примењена. Избор техника и инструмената истраживања и упутства за њихову употребу су саставни део начина истраживања.

Према савременој методологији научноистраживачког рада, све научне методе се групишу (класификују) на:

- основне методе сазнања и истраживања;
- опште научне методе, и
- методе прикупљања података

У **основне методе** сазнања спадају: *анализа; синтеза; апстракција; конкретизација; специјализација; генерализација; индукција и дедуција.*

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

У опште научне методе спадају: *статистичка метода; метода моделовања; аксиоматска метода; хипотетичко-дедуктивна метода и компаративна метода.*

У методе за прикупљање података спадају: *метода испитивања са три своје технике (интервју, тестирање и анкетно испитивање); метода посматрања; метода експеримента; метода анализе докумената, метода студије случаја и биографска метода.*

У нацрту научне замисли пројекта (пријави) докторске дисертације прецизно се наводе методе које ће се користити у изради дисертације из све три групе научних метода, водећи рачуна да се њиховим стандардизованим техникама, инструментима и поступцима могу научно истражити структурални чиниоци предмета истраживања.

4. Очекивани резултати и научни допринос

У овом делу нацрта научне замисли или пријаве докторске дисертације наводи се **научна и друштвена оправданост истраживања** кроз које се изражава употребљивост (научна и друштвена) истраживања, односно, наводе се доприноси резултата истраживања науци и развоју друштва.

Научни допринос се остварује као:

- хеуристички (који открива) резултат
- верификаторни (који проверава) резултат

Допринос конкретној науци огледа се и у:

- спознаји конкретне појаве, њеном опису, класификацији или објашњењу;
- доприносу методологији, њеном логичко-сазнајном, техничком или делу научне стратегије.

Зато се научно оправданим сматра оно истраживање које доприноси, с једне стране, откривању, продубљивању или проширивању научног знања у оквиру одређене уже научне области или научне дисциплине, а с друге стране, применљивости и поузданости примењених метода, техника и поступака у истраживању предмета докторске дисертације.

Друштвени допринос истраживања огледа се у његовој могућности да помогне у решавању неких друштвених проблема, односа или процеса.

5. Сажет опис садржаја (структуре по поглављима):

У овом делу пријаве докторске дисертације наводи се разрађена структура докторске дисертације по главама и поглављима, укључујући резиме, апстракт, увод и закључак.

6. Списак литературе која ће се користити

У пријави докторске дисертације наводи се, по азбучном или абecedном реду, списак основне и функционалне литературе која ће се користити у изради докторске дисертације (литературе која се директно односи на предмет дисертације, груписане у: књиге, монографије и уџбенике; научне радове из референтних часописа и зборника радова са научних скупова и радове са Web страница.

7. Списак објављених радова:

У овом делу пријаве докторске дисертације наводе се публиковани радови подносиоца пријаве дисертације, према неком од одабраних критеријума навођења (оксфордски, харвардски, чикашки АПА и сл.) са пуним референцама (рад разврстан према М, назив рада, издавач, место

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

издања, година издања, стране на којима је рад објављен, UDK, ISSN, ISBN i COBISS).

8. Радна биографија кандидата:

Радна биографија кандидата у пријави докторске дисертације даје се у скраћеном облику са наглашеним академским елементима из биографије који препоручују кандидата да је подобан за израду докторске дисертације на предложеној тему.

9. Предлог потенцијалног ментора:

Кандидат је у обавези да наведе са којим све наставницима се консултовао приликом израде пријаве теме докторске дисертације и кога предлаже као потенцијалног ментора.

Место и датум:

Кандидат:

**АЛФА БК
УНИВЕРЗИТЕТ**

Палмира Тољатија бр. 3 Нови Београд

Напомена: